

מראי מקומות - יומא

א.

שער אחד לצאת ולבוא, ואם יש יציאות אחרות כל השערים פטורים, אלא כוונתו שאם אינה מוקפת, ופרוצה מהצדדים, אין זה שער המחוייב מזוזה, אבל אם יש הרבה פתחים חייב, והוא הדין בחצרות כן, שאם אינה מוקפת מכל צדדים, אפילו אם יש מחיצה מצד אחד ויש שם שער, אינו חייב במזוזה. ולכאורה מדברי התוספות רי"ד במעשה דאקרא דכובי נראה שאינו סובר כרש"י, שהרי כתב שלא היתה החומה מקפת עיר אלא פרזות היתה, ועל כרחך שסובר שאין צריך להיות מוקף כדי לחייבו מזוזה.

ה. אבולי דמחוזא

פירש רש"י, שערי עיר ששמה מחוזא שרובה ישראל. וכתב רעק"א שלכאורה מוכח מדברי רש"י ששותפות עכו"ם פטורה ממזוזה, שהרי משמע שדוקא משום שרובן ישראל חייב, אבל אם זה מחצה על מחצה, וכל שכן אם רובן עכו"ם, היה פטור. אבל עם כל זה הקשה, שאם שותפות עכו"ם פוטרת ממזוזה, מה בכך שיש רוב ישראל, הלא סוף סוף שותפות נכרי הוא מכח מיעוט הנכרים שהיו שם, ולמה לא תפטר העיר מטעם זה. וכתב שכיון שבסתמא הולכים אחר הרוב, הרי זה נראה כאילו כל העיר ישראל, וניתן רשות לנכרי לצאת ולבוא, והרי הם כשוכרים או שואלים מישראל, ועדיין צריך עיון.

ובחידושי רבי אריה לייב (א, י"ח) כתב, שזה תלוי בגדר החיוב של שער העיר (וגם של מדינה וחצר תלוי בחקירה זו), שאם מקום החצר עצמו הוא המחייב [ואפילו אם סיבת החיוב היא מה שעל ידו נכנסים לבית, אבל החיוב הוא מה שהשער הוא שער החצר], מובן שזה נחשב כשל שותפות, שהרי המקום הוא מקום של ישראלים ונכרים. אבל אם גדר החיוב הוא ששער זה נחשב שער הבית, אלא שחידשה התורה שגם שער הנכנס למקום שנכנס לבית גם הוא נחשב כשער הבית, אם כן אין חילוק כלל מה שיש לגוי חלק בחצר, שהרי אין זה מקום המחייב. ורק שצריכים אנו לדון, האם שער זה הוא של בית ישראל, או שער של בית גוי [ומשמע שאיננו יכולים לומר שהוא שער של שניהם, ויכול להתחייב מחמת מה שהוא של ישראל, וצ"ע], ואם רוב העיר ישראלים, נחשב השער לשער בית של ישראל, וחייב במזוזה.

ו. מזוזת יחיד נבדקת פעמיים בשבוע

כתב הפרשה סדורה (אות ע) שמלשון הגמרא משמע לכאורה שהגם שפשוט שאין יוצא ידי חובתו במה שבדק בזה אחר זה מיד, אבל אין צריך שיהא הזמן שבינתיים שוה, שאם לא כן למה לא נקטה הגמרא שצריך לבדוקו כל שלש שנים ומחצה.

המשך בעמוד הבא

א. חוץ משער נקנור

הקשה התוספות רי"ד, שהרי לקמן (ט) מבואר שהיו שבעה שערים בעזרה, שלשה בצפון, שלשה בדרום, ואחד במזרח, ולשכת פרהדרין היתה או בצפון או בדרום, ואם כן מדוע שער נקנור שהיה במזרח, היה לצריך להיות לו מזוזה, שלכאורה היה צריך להיות או בשער בצפון או שבדרום, בצד לשכת פרהדרין (ומסתמא מכח קושיא זו הגיה הגר"א לשער המים, שהיה בדרום, וכשיטה זו שלשכת פרהדרין היתה בדרום). ובפירוש הראב"ד לתמיד (ל) משמע שהגם ששער נקנור היה במזרח, מכל מקום לא היה באמצע המזרח, אלא שהיה משוך או לצפון או לדרום.

ב. היא גופא גזירה ואנן ניקום ונגזור גזירה לגזירה

יש לעיין, מדוע זה נחשב גזירה לגזירה, שהרי כיון שאמרנו שלשכת פרהדרין חייבת במזוזה, ודאי יש בה כל דיני דירה מדרבנן, וודאי שהשער חייב במזוזה, כמו שבכל בית השער חייב במזוזה. ולכאורה יש מכאן ראייה למה שכתב הריטב"א, שחיוב מזוזה על שערי עיירות, מדינות וחצירות, הוא רק מדרבנן, ובגדר גזירה, ועל כן זה נחשב גזירה לגזירה. אבל לכאורה אין זה מספיק, שהרי אפילו אם זה מדרבנן, אין זה עוד גזירה, אלא זהו דין של בית דירה, שהשער שלו חייב במזוזה מדרבנן, ולכאורה אין זה בגדר גזירה לגזירה.

ובחידושי רבי אריה לייב (א, י"ח) כתב ליישב על פי יסודו שאין חיוב מזוזה אלא אם כן יש שם מעשה דירה, ובלשכת פרהדרין לא היה שום מעשה דירה, וחסר בעיקר התנאי המחייב. ועל כרחך שיש תקנה מיוחדת לקבוע שם מזוזה, ולא שמדרבנן יש בה דין בית דירה, שהרי סוף סוף אין שם שום דירה. וכיון שתקנה מיוחדת היא, יש לומר שמה שתקנו לקבוע מזוזה על השער הוא בגדר גזירה לגזירה, ומובנת קושיית הגמרא.

ג. ואחד שערי מדינות ואחד שערי

עיירות יש בהן חובת מצוה למקום

כתב הריטב"א שמצוה זו של שערי עיירות, מדינות, וחצרות, אינם אלא מדרבנן, והסמיכה חכמים על פסוקים.

ד. ואחד שערי מדינות

פירש רש"י, ואין יוצאין ממנה אלא דרך שערים וכו'. וכתב השיח יצחק, שתנאי זה הוא רק בשערי מדינות, לפי שהשער רחוק מהבתים, ואינו נחשב כניסה להבתים אלא כשהכניסה והיציאה הם רק דרך השערים, אבל שערי עיירות חייבים במזוזה אפילו אם אינם מוקפים חומה, לפי שהם נחשבים כשערי הבית, כיון שהם סמוכים לבתים.

ובפרשה סדורה (כ"ב) ביאר בדעת רש"י, שאין כוונתו שיש רק

מראי מקומות - יומא

יא. (המשך)

חיוב שיהיו המזוזות על ביתו בכל שעה, ואיך יסירם. ובשלמא אם דין הבדיקה הוא מדאורייתא, יש לומר שכך חייבה התורה, להסיר מזוזותיו ולבדוק, אבל אם הוא מדרבנן, איך עקרו הדין דאורייתא, ואולי יש לומר שיש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה בשב ואל תעשה ולבטל עשה דמזוזה לאותה שעה. ויעויין בברכי יוסף (יו"ד רפ"ו בסעי' כ"ב) שהביא מהלשון למודים שנטתפק האם צריך לברך כשמחזיר המזוזה אחר שהסירה לבדקה.

ה. ויאמר שמואל איך אלך ושמע שאול והרגני וכו' הקשה המקנה (קידושין לט), שמא כוונת שמואל שיהרוג אותו לאחר זמן, שהרי לא אמרו שאין ניוזקין אלא בהליכתו ובחזירתו, אבל כדי שלא יגרום נזק אחר כך לא אמרו. ותירץ, שמהלשון 'איך אלך' משמע שכוונתו שמיד שילך יהיה בסכנה, ולא יוכל לקיים את דבר ד' בזה למשוח את דוד.

ז. ובית הטבילה ושהנשים נאותות בהם ומאי נאותות רוחצות

פירש רש"י, שאף שהשמיעונו מרחץ, הוצרך להשמעינו בית הטבילה, שאין שם כל כך זוהמא. והקשה בפרוסה סדורה (י"ב), שאם כן, כיון ששנה בית הטבילה, ועל כרחך הטעם הוא משום שעומדות שם ערומות, מדוע הוצרך לכתוב עוד 'ושהנשים רוחצות בו', שיש בו גם זוהמא, שהרי אפילו אם אין זוהמא כלל, יש לפוטרו משום שעומדות שם ערומות, וכתב שכבר הקשה כן השיח יצחק, ותירץ בדוחק גדול. ועיין שם שהאריך בתירוץ הקושיא, ובסוף הניח בצריך עיון.

אולם כתב שלשון המסכת מזוזה שם הוא 'אחד לעשרים וחמש שנה', ולא כתב פעמיים ביובל כלשון הגמרא, ומוכח שצריך לחלק את הזמן בשוה, וכן ביחיד.

אבל בהגהות יעב"ץ (הובא בספר אגור באהליך) כתב שלא דוקא כל שלש שנים ומחצה אלא הוא הדין לאחר ארבע או חמש שנים. ולגבי עיקר דין בדיקה, כתב רש"י שכל עיקר דין הבדיקה הוא שמא נרקבה או נגנבה. ולפי זה, לכאורה אין צריך בדיקה כל כך, ודי להוציא הקלף ולראות אם לא נרקבה. אבל המאירי הוסיף שצריך לבדוק שמא נמחק.

ובפתחי תשובה (יו"ד רצ"א, סק"ג) כתב שענין הבדיקה אינה צריכה מומחה הבקי, אלא כל אדם יכול לבדוק, אבל צריך לעיין בכל אות לראות אם לא נרקבה (ומבואר שהבין שהחשש ריקוב אינו על הקלף אלא על האותיות). ובהליכות שלמה (תפלה סוף פ"ה, דבר הלכה נ"ב) כתב שאין נוהגין לבדוק תפילין בזמן הזה, וכן לענין מזוזה, במקומות שקובעים המזוזה בתוך הכותל בכלי זכוכית ואינה נוגעת בכותל, אין מקפידין לבדוק פעמיים בשבע שנים. ועיין עוד בשו"ת ברכה (לחיד"א, סי' רצ"א) בענין זה.

ז. מזוזת יחיד נבדקת וכו' ושל רבים פעמיים ביובל לכאורה יש להוכיח מסוגייתנו שחיוב הבדיקה אינו אלא מדרבנן, שהרי אם היה מדאורייתא, איך שייך לחלק בין יחיד ורבים (ואולי מדאורייתא החיוב הוא שני פעמים ביובל, ומדרבנן תקנו ליחיד אף פעמיים), אלא על כרחך מדרבנן הוא. והקשה העמק ברכה (מזוזה אות י"א), שאם החיוב לבדוק את המזוזות אינו אלא מדרבנן, איך שייך להסיר את המזוזות, הרי מן התורה יש